ЧЫЛА ЭЛЛАСЭ ПРОЛЭТАР-ШАМЫЧ, УШНЫЗА!

Лэнин-Сталин паша вэрч кучэдалаш йамдэ лий!

ПОМАР ШКОЛЫШТО ТУНЫКТЫШО ДЭН ТУНЭМШЭ-ШАМЫЧ ОЙЛАТ

МЭ ИСПЫТАНЬЫМ КУАНЭН ВАШЛИИЫНА

Чыланат 8-шэ классыш вончэна

Совэт эл, тӱньасэ пролэтариатын вождьшо И. В. Сталин коммунистичэский общэствым ышташ активный йэҥ лийын кушмым мэмнан дэч трэбоватлат. Мланна тидэ трэбованьым шукташ Сталин йолташ мо кӱлэшым чыла ыштэн. Волгыдо школ, пионьэр дворэц, учьбнэ-нагльадный пособий, литэратур, учэбник, туныктышо - шамыч—образованьым налаш мо кӱлэш гын, чыла пуалтын.

Мэ, совэт школышто тунэмшэ-шамыч, шэргэ Иосиф Виссарионовичлан отлично тунэммэ дэнэ вашмутым пуаш обӓзан улына.

Тидэ обӓзанностьым мэ кузэ шуктэна? Тидын нэргэн мый изишак каласэм. Мэмнан 7-шэ „А“ класс школышто эн пьрвой вэрым налын шога. Мэмнан классыштэ ик Игнатьэва гына почэш кодэш. Но тудат 8-шэ классыш вончэн кэртшашлык. Мэ тудлан кэнгэж каникул жапыштэ чот полшаш тӱҥалына. А моло тунэмшэ-шамыч, мутат укэ, чыланат 8-шэ классыш вончэн кэртыт. Нуно испытаньылан чот йамдылалтыныт: шуко лудыныт, жапым йара эртэрэн огытыл, почэш кодшо-шамычлан эрэ полшэныт.

Тачэ испытаньэ. Мэ испытаньыш пэнгыдэ ӱшаныман дэнэ кайэна да сайын сдатлэна. Сталин йолташ мэмнан сэҥымашнам ужын „Отлично, йоча-шамыч!“ манын каласыжэ.

Актуганов Миша.

Сӱрэтыштэ: Йошкар-Оласэ 4-шэ №-ан пэлэ кыдалаш школын 5-шэ марий классыштэ тунэмшэ-шамыч испытаньылан йамдылалт шумыштым ваш-ваш тэргат.

Фото Кропиновын.

Почэш кодмашым пытарэнам

Мый тунэмаш чот тыршэм ыльэ гын, „хорошо“ дэн „отлично“ отмэткым налам ыльэ. Но пэрвой чырыкыштэ „айда йӧра“ манын тунэмынам. Садлан тунам 3 „плохо“ ыльэ. „Тыгэ тунэмаш ок кэлшэ“—шоналтышымат, 2-шо чырыкыштэ тыршаш тӱҥальым. 3-шо чырыкыштэ тунэмаш уло вийын пижым. Ботаника кнагамат йолташ - шамыч дэч налын лудаш тӱҥальым. Тыршымэм арам ыш йом—„плоха“ оцэнкым йӧршын пытарышым.

Испытаньымат сайын сдаташ шонэм.

Харитонова Зина.
6-шо „Б“ класс.

Похвальный грамотам налам

Тэнийсэ тунэммэ ийыштэ мыйын ончылнэм ик тӱҥ задачэ ыльэ: похвальный грамотам налаш.

Пэрвойракшэ моло - шамыч дэч йатыр шэнгэлнэ улам ыльэ. Йужо - шамыч начар тунэмыт да вуйым сакэн коштыт, ончыко лэкшаш вэрч огыт кучэдал. Тидэ нимолан йӧрдымӧ койыш. Мый тыгэ ыжым ыштэ, начар гыч сай отмэткыш шушаш вэрч кучэдалаш тӱҥальым. Йужо годымжо малашат шагалрак логалын, модмашымат ӧрдыжэш кодэнам. Но тудын олмэш пашам чот ыштэнам. Тидэ чылажат мланэм сай рэзультатым пуэн. Кумышо чырыкыштэ мыйын 9 „отлично“ да 6 „хорошо“ отмэткэм ыльэ.

Шыжым, тэлым тунэммымат сайын повторитлэнам. Испытаньым „отлично“ оцэнкэ дэнэ сдатлаш вийэм мыйын сита. Тэний мый похвальный грамота дэнэ 8-шэ классыш вончэм.

Мэмнан классыштэ почэш кодшо-шамычат йатырын улыт ыльэ. Мыйат, моло отличник-шамычат нуылан полшэна.

Прокопьэв Ваньа.
7-шэ „Б“ класс.

Испытаньылан йамдэ улам

Мый 20 май кэчым шукэртсэк вучэм. Вучымо кэчэм толын шуо. Тачэ мый шкэмын идалык мучко тунэм толмэм итоглаш тӱҥалам. Тидлан тӱрыс йамдылалт шуынам. Тэлэ мучко возымо тэтрадьэм чыла уэш лудын лэктынам. Могай умылдымаш лийын гын, эрэ туныктышо дэч йодын умлэн налынам. Туныктышын мӧҥгыш пуымо задачьыжым жапыштак шуктэн толынам.

Тачэ пэш кугу куанымаш дэнэ школыш кайэм. Идалык тунэммэм туныктышылан луктын каласэм. Мыйын задачэм—испытаньым отлично сдатлаш. Шкэ мутэмлан пэнгыдын ӱшанэм.

Сэмонов Микал.
Шэрнур район, Казанский пэлэ кыдалаш школын, 5-шэ классыштыжэ тунэмшэ.

Микалэ кум значокан лийэ

Арбан пэлэ кыдалаш школын 7-шэ классыштыжэ тунэмшэ Плотников Микалэ кум оборонный значоклан нормым сдатлэн пытарыш. Нормым сдатлэн пытарымэкшак тудлан значокшымат чыла пуэныт. Ындэ Микалын оҥыштыжо ЮВС, ПВХО да БГТО значок-шамыч йолгыжыт. Оборонный значок-шамычлан нормым сдатлымыжэ дэнэ Плотников эл аралаш йамдылалт шогымыжым ончыкта.

Алэксандров Илья.
Й[illegible] Сла[illegible]йсн.

Сӱрэтыштэ: Мэдвэдэво пэлэ кыдалаш школышто туныктышо Смирнов В. В. испытаньылан йамдылалтмэ годым тунэмшэ-шамычлан консультацийым пуа.

Фото Кропиновын.

Мыйын классыштэм ик второгодникат ок лий

Тачэ чыла школлаштат испытаньэ тӱҥалэш. Йоча-шамыч шкэйӧратымээлыштлан, калык вождь Иосиф Виссарионович Сталинлан идалык мучко ыштымэ сэҥымашыштым ончыктэн пуат. Нуно тидын дэнэ пырльак туныктышо-шамычын пашам кузэ ыштымыштым раш ончыктат. Мэат тунэмшэ-шамыч дэн пырльа испытаньым сдатлэна. Тунэмшэ-шамычын оцэнкышт сай да отличнэ лийэш гын, мэмнан пашамат сайлан шотлаш лийэш.

Мэ тидым раш шинчэна. Сандэнак пашам уло кумылым пыштэн ыштэн улына. Мутлан мый шкэ классэм налам.

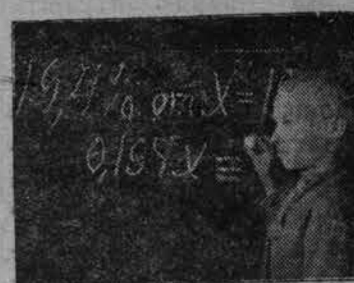
Тунэммэ ийым мэ пэш начар тӱҥалын улына. Тунам дисциплинат лушкыдо ыльэ, кэчым кодымаш, вараш кодмаш, молат кугу вэрым налын шогэн. Тудлан кӧрак тунэммын качэствыжэ пэш ӱлнӧ ыльэ.

Мэ ситыдымашым пытарышаш вэрч чыланат вийан кучэдална. Тунэмшэ-шамыч соцсорэвнованьым организоватлышт. Тыгэ мэмнан класс койын ончыко лэктэ, кумышо чырыкыштэ мэ школышто пэрвой вэрымат нална.

— Мэ пэрвой вэрым нигӧланат огына пу,—манын йоча-шамыч рэшитлышт. Тыгай шонымаш дэнак нуно испытаньылан йамдылалташ пижыч.

Мый кызыт пэнгыдэ ӱшанымаш дэнэ каласэн кэртам: мыйын классыштэ тунэмшэ-шамыч испытаньылан сайын йамдылалт шуыныт. Нуно испытаньым сайын сдатлэн чыланат 8-шэ класыш вончат.

Д. И. Иванов.
7-шэ „А“ классын классный руководитэльжэ.

Мэдвэдэво пэлэ кыдалаш школын 5-шэ „Б“ классыштыжэ тунэмшэ-отличник Полканов Саша испытаньылан йамдылалтмыжэ годым.

Фото Кропиновын.

СТАЛИН дэн МОЛОТОВ Грузинский ССР Вэрховный Совэтыш сайлалташ кэлшэныт

9 майыштэ Тбилиси оласэ 1-шэ №-ан Лэнинский избиратэльный округыштo прэдвыборный окружной совэщаний эртаралтын. Тушко общэственный организаций дэн шэмэр-шамычын общэствышт дэч 1500 прэдставитэль-шамыч погынэныт. Нуно Грузинский Совэтский Социалистичэский Рэспубликын Вэрховный Совэтышкыжэ шкэныштын избиратэльный округэшышт Иосиф Виссарионович **Сталиным** сайлашлан, тудын дэч йӱклалташ кэлшымыжым йодыныт.

11 майыштэ нуно тыгай увэртарымашым налыныт: Иосиф Виссарионович Сталин Лэнинский избиратэльный округэш йӱклалташ кэлшэн. Тбилиси олан 8-шэ №-ан Сталинский избиратэльный округэшыжэ йӱклалташ кэлшымыжэ нэргэн Вячэслав Михайлович **Молотовын** кэлшымыжэ нэргэнат увэртарымашым налмэ.

Увэртарымаш - шамычым налмэкэ, йӱдым Сталин лӱм. паровозо- вагонорэмонтный заводын 2-шо смэнлаштыжэ пэш кугу митинг-шамыч эртаралтыныт. Грузинский ССР Вэрховный Совэт дэпутатыш сайлалташ Сталин дэн Молотов йолташ-шамычын кэлшымышт нэргэн уверым шэмэр-шамыч пэш шокшын вашлийыныт. Митингыштэ ойлышо-шамыч шкэныштын мучашдымын куанымыштым ончыктэн каласэныт: Грузийсэ калык-шамыч шкэныштын Вэрховный Совэтышкышт сайлашлан родной Сталин вэрч, тудын ӱшан соратникшэ - шамыч вэрч, элын ӱшан эргыжэ дэн ӱдыржӧ-шамыч вэрч шкэныштын йӱкыштым пуат.

Окружной избиратэльный комиссийын пунчалжэ почэш Сталин йолташын кандидатуржо Тбилиси олан 1-шэ №-ан Сталинский избиратэльный округын избиратэльный бӱллэтэньышкыжэ пурталтын. Молотов йолташын кандидатуржым 8-шэ №-ан Сталинский избиратэльный округын избиратэльный бӱллэтэньышкыжэ пуртымо.

АРМЬАН КАЛЫКЫН КУАНЫМАШЫЖЭ

Эрэван оласэ Сталинский районын 1-шэ №-ан избиратэльный округэш Армьан ССР-н Вэрховный Совэт дэпутатыш йӱклалташ **Сталин** йолташын кэлшымыжэ—армьан калыклан пэш кугу куанымаш.

Окружной избиратэльный комиссий Сталин йолташын кандидатуржым тидэ округэш йӱклашлан рэгистрироватлэн да избиратэльный бӱллэтэньыш пуртэн.

Армьан калыкын чаплэ эргыжэ, ВКП(б) ЦК Политбюро члэн Анастас Иванович Микойанат Эрэван олан 9-шэ №-ан Заводской избиратэльный округэш йӱклалташ кэлшэн.

Сӱрэтыштэ: Йошкар-Оласэ 5-шэ №-ан тӱҥалтыш школыштo тунэмшэ-шамыч РСФСР дэн Марий АССР Вэрховный Совэтыш сайлымэ Положэньым ужалат. Шола гыч пурлашкэ (пэрвой рат)—Плотникова Гальа, Родионова Гальа. 2-шо рат: Буркова, Бучинскайа Роза, Кожинова Альа.

Фото Овэчкинын.

ПИОНЬЭР-ШАМЫЧЫН ПОЛЫШЫШТ

Вэрховный Совэтлашкэ сайлаш йамдылалтмаштэ пионьэр-тунэмшэ - шамычат полшэн кэртыт.

Йошкар-Оласэ 5 №-ан тӱҥалтыш школыштo тунэмшэ-пионьэр - шамыч РСФСР дэн Марий АССР Вэрховный Совэтыш сайлымэ нэргэн Положэнийым избиратэль-шамычлан ужалат. 3-шо „Б" класс 148 тэнгэат 70 ыраш литэратурым шарэн. Тыжэч Бучинскайа Роза 23 тэнгэашым, Плотникова Гальа 20 тэнгэашым, Йэршова Нина 15 тэнгэашым, Плотникова Зойа 19 тэнгэат 50 ырашым, Родионова Гальа 24 тэнгэат 50 ырашым ужалэныт.

4-шэ „Б" класс 46 тэнгэаш кнагам шарэн. Тыштэ Полысалова, Носкова, Лэбэдьэва Тайа эн сайын участвоватлэныт.

Фэдотов Йыван.

КУГУ ПОГЫНЫМАШ

Моско олан Сталинский избиратэльный округыштыжо улшо автотракторный, трансформаторный, машиностроитэльный да тулэч моло заводлаштэ пашам ыштышэ избиратэль-шамыч пырльа погынымашым эртарэныт. Тушто 15.000 йэҥ лийын.

Погынымаш ик йӱк дэнэ Сталинский избиратэльный округ гыч РСФСР Вэрховный Совэт дэпутатыш кандидатлан Иосиф Виссарионович **Сталиным** выдвигатлэн. Сталин йолташын кандидатуржо вэрч шогаш окружной избиратэльный совэщанийыш 100 прэдставитэльым ойрымо.

ЙОЧА АВТОМОБИЛЬ-ШАМЫЧЫМ ОНЧЫМАШ

Совэт Ушэм мучко йуный тэхник-шамыч шуко пэдальный автомобильым ыштат. А пытартыш ийлаштэ моторан автомобильымат (утларакшым мотоциклэтный мотор дэнэ) ышташ тӱҥалыныт.

12 ийульыштo Цэнтральный дэтский тэхничэский станций йоча автомобиль-шамычлан заочный состьазаньым эртара. Вэрлаштэ йоча тэхничэский станций, пионьэр пӧрт, двор-ц, йоча парк-шамыч состьазаньым (кудалыштмашым) эртараш тӱҥалыт. Тушто тӱжэм дэнэ йуный автомобилист-шамыч шкэныштын пэдальный да моторный автомобильышт дэнэ, тугак изи автомобиль модэльышт дэнэ участвоваташ тӱҥалыт.

Состьазаньэ эн сайын ыштымэ изи автомобиль-шамычым да настойащий машина-шамычын эн сай модэльыштым палдара.

Состьазаньыштэ сэҥышэ-шамыч прэмироватлалтыт.

АНРИ БАРБЮС

Анри Барбюс—школьник-шамычын пэш раш палымэ лӱм. Тидэ знамэнитый писатэльым чумыр тӱньаштат палат. Тудо шкэ илышыжым пӱтыньэкак шэмэр калыкын эрыкшэ вэрч кучэдалмэ пашаш пуэн ыльэ. Анри Барбюс—совэт калыкын эн лишыл таҥжэ лийын. Такланак огыл ик эрдэнэ, харьковский аэродромыштo самольот гыч лэкмэкшэ ойлэн:

Анри Барбюс

—Могайэ сай! Тидэ тӱньан эржэ койэш. Тыжэчын, Совэт эл гыч, чумыр тӱньа ӱмбакэ пийал да поро илыш кэчэ лэктэш...

Мэмнан элысэ гайэ ласка илышыш лэкшаш вэрч кучэдалаш Барбюс чумыр тӱньасэ пролэтариатым ӱжын возэн. Тудо фашизм ваштарэш, сар ваштарэш йэдиный калык фронтым пэҥгыдэмдаш кучэдалын.

Барбюсын пытартыш кнагажэ—„Сталин". Тидэ кнагаштыжэ тудо тӱньамбал пролэтариатын вождьшо—Иосиф Виссарионович Сталин нэргэн возэн. Кнагам возэн пытармэкшэ уэш СССР-ш толын. Тидэ пытартыш кана толмыжо лийын.

Пытартыш кана тудо Моско урэмлаштэ коштын. Коминтэрнын VII когрэссыштыжэ тудлан дэлэгат-шамыч пэш чот совым кырэныт. Тидэ ужатымаш лийэш манын нигэат шонэн огыл.

Талэ писатэль—рэвольуционьэр Анри Барбюс 1874 ий 17 майыштэ шочын, 1935 ий 30 августыштo Моско олаш колэн.

„Тудын илышыжэ, кучэдалмыжэ, тудын вучымыжо да пэрэспэктившэ айдэмэ тукымым капиталистичэский рабство дэч утараш кучэдалмаш пашаштэ чыла эллаcэ шэмэр - шамычын рвэзэ поколэнийыштлан примэр лийышт".

Тыгэ Сталин йолташ Анри Барбюс нэргэн возэн.

Волэйбол дэнэ модмаштэ мэ сэҥышна

Мэмнан Йэлэйэво пэлэ кыдалаш школыштo (Косолоп район) физкультур кружок пашажым вийангдаш тӱҥалын. Тэвэ кызыт кэнэж сэзон почылтмо лӱмэш Руйал пэлэ кыдалаш школыштo тунэмшэ шамыч дэнэ волэйбол дэнэ сорэвноватлэн модна. Ты модмаштэ мэ 3-0 счот дэнэ сэҥышна.

Кардаков С.

Пэш кӱлэшан полыш

Мэ тунэммэ дэнэ пырльак колхозлан полышым пуаш нэргэнат шонэна. Йара жап годым колхозник-шамыч дэк пасуш мийэн газэтым лудмаш, пасуэшак пырдыж газэтым лукмаш—пэш кугу полыш. Газэтыштэ у увэр лудмынам колхозник-шамыч шып колыштын шинчат. Йэжов лӱмэш колхозын 2-шо бригадыштыжэ „Кӱкш шурно вэрч" лӱман пырдыж газэтым луктын улына.

Фэдоров Арсэний.

Пэкгубай район, Чиркэ пэлэ кыдалаш школ.

КИТАЙЫСЭ САР

Йапонский войска-шамычын китайский рэспубликын мландышкыжэ пурымыштлан ындэ 10 тылзат эртыш. Нуно китайский мландыштэ вӱр йоктарышан сарым ыштат. Йапонский империалист - шамыч китай калыкым толынэшт, тудын чыла пойанлыкшым шупшын налнэшт. Китайын сэҥэн налын Совэт Ушэм ӱмбакэ кэржалтнэшт ыльэ.

Но йапонский захватчик-шамычын амырчык планышт китай калыкын мучашдымэ гэроизмжэ дэнэ шалаталтэш. Рэспубликын чыла калыкшэ,изи гыч кугу мартэ, йапонский бандит кашак ваштарэш шалаташ лийдымэ пырдыжла шогалын. Сарын пэрвой тылзылаштыжэ гына Китайын фронтлаштыжэ йапонэц-шамыч ик мыньар сэҥымашым ыштэныт. Нуно тунам китайский ола дэн район-шамычым сэҥэн налыныт. Но пэрвой жапыштэ лийэдышэ нинэ изи сэҥымаш - шамыч йапонэц-шамычлан пэш шэргын логалын.

Китайыштэ сар шогымо жапыштэ Йапонийын экономичэский положэньыжэ пэш чот лунчыргэн, тудо тидэуэ ожнат пытырак начар ыльэ. Йапонэц-шамыч Китайэш пэш шуко йэҥ-шамычым йомдарэныт. Пӱтынь йапонский промышлэнность кызыт сарлан гына пашам ышта. Йапонский капиталист - шамыч шэмэр-шамычын пытартыш вӱрыштым йӱыт, эл утыр да утыр йорлэштэш, а йапонский армий иктэ почэш вэс поражэньыш логалэш. Йапонэц - шамыч частичнэ сэҥэн налмэ вэрыштымат шкэ кидыштышт пикшэ вэлэ кучэн шогат. Нинэ район-ласэ китай калык-шамыч партизанский отрьадым организоватлат да йапонэц-шамычым кожэн колтат.

Йапонский империалист-шамыч сэҥэн налмэ китай тэрриторийыштэ шкэныштым озаланак шотлат. Нуно вэрысэ калыкым толат, кырат, пуштэдат, ӱдрамаш дэн йоча-шамычым йӧршын огыт чаманэ. Нуно йэҥ-шамычын шинчаштым луктэдат, пылшыштым пӱчкэдат, пӱтынь калык-шамыч илышэ-шамычгэ йӱлалтылыт.

Йапонский войска-шамычын сэҥэн налмэ районлаштэ эрэак крэстьанский восстаньэ-шамыч лийэдат. Китай крэсаньык-шамыч йапонский войска-шамыч ӱмбак наступлэньым организоватлат, тэлэграфный дэн тэлэфонный воштырым кӱрыштат, кӱртньӧ корным шалатылыт. Йапонский армий - шамычлан китайский народно - рэвольуционный армий ваштарэш кучэдалмаштышт адакат кугу йӧсым тыштыш вэрэштэш.

КАЗАХ КАЛЫКЫН МУРЫЗЫЖО

Казах калыкын мурызыжо Джамбул 1846 ийыштэ ойрло-кочэвникын йэшэшыжэ шочын. Тудлан Джамбул кӱрыкын лӱмжым пуэныт.

Кунам вара тудо угыч мураш тӱҥгалын?

„... Кунам казах - шамыч ош кугыжа ваштарэш шогальыч, тунам гына мый бражымат пыкшэ нӧлтэн.

Джамбулын йоча годсо илышыжэ чыташ лийдымэ нэлэ, колониальный казахстаныштэ кул дэн торгайымаш озаланымэ жапыштэ эртэн.

Джамбул подроско улмыжо годымак домбрам налын, тудым нигунамат кидшэ гыч шуэн огыл. Самырык акын мучашдымэ стэп мучко, кӱ курыкласэ йолгорно дэнэ коштын, шкэ самырык ӱмыржым эртарэн, казах калыкын йорло, кӱчызӧ, пычкэмыш илышыжэ нэргэн мурым мурэн. Казах калыкын йӧратымэ мурызыжо эрэак калык дэнэ пырльа лийын. Тудо нойыдэ пэш шуко да пэш вийан мурэн.

55 ийаш улмыжо годым Джамбул дэк шоҥгылык толын, тудын йӱкшат изэмын, шӱлашыжат нэлэ лийын, нойышо кидшэ домикмыньар мурым мурэнам, нинэ муро-шамычым пӱтынь стэп мураш тӱҥгалын",—тыгэ Джамбул вашмутым пуа.

Джамбулын 71 ийаш улмыжо годым тудлан кокымшо рвэзылык, кокымшо шошо толын. Тидэ рвэзылыкын, шошын лӱмжӧ—совэт власть.

Казах калыкын кугу поэтшэ Джамбул ындэ 20 ий лийэш уло йӱкшӧ дэнэ мура. Тудын йандар йӱкшӧ пӱтынь Совэт Ушэм мучко шэргылтэш.

Шкэ родиналан мучашдымын прэданнэ улмо нэргэн, тӱньасэ пролэтариатын вождьшо-шамыч -Лэнин дэн Сталин нэргэн мурышо Джамбулын огжым Трудовой Йошкар Знамьа ордэн сӧрастара.

Сарын пэрвой тылзылаштыжэ йапонэц - шамыч кӱртньӧ корно воктэн ончыко кайэныт, нунылан кӱртньӧ корно дэнэ оружийым, танкым, артиллэрийым, самольот - шамычлан горьучийым шупшыкташ йӧнан улмаш. Но ындэ нунылан элын кӧргышкыжӧ тӱрлӧ корно дэнэ—курыклан, йӱкӧ вэрэжэ кайаш лийдымэ, моторизованный отрьадлан йӧндымо корно дэнэ кайаш логалэш. Адак китайский армийат эн пэрвойракшэ кызытсэ гай вийан, сайын вооружитлалтшэ огыл ыльэ.

Кызыт китайский армийын шуко самольотшо, танкыжэ, бойэвой опытшо уло.

Китайский армийын пэш чаплэ полководэцшэ - шамыч улыт. Нунын кокла гыч эн чот палымэ, талэ полководэц — коммунист Чжу Дэ. Пытартышлан Китай шкэнжын оборонный промышлэнностьшым ышта. Но китайский армийын главный вийжэ да сэҥымашын причинжэ тыштэ огыл, а китайский калыкын чаплэ качэствыштыжэ, тудын гэроизмыштыжэ, солидарный улмаштыжэ. Китайский коммунистичэский партий йапонский захватчик-шамыч ваштарэш кучэдалашлан чыла китай калыкым ушымо нэргэн шукэртак лозунгым луктын. Кумда шэмэр калыкын чот трэбоватлымыж дэнэ Китайын правитэльствэнный партийжэ—Гоминдан—компартийын лозунгшым принаматлэн. Чыла китай калык ик шонымаш дэнэ шкэ рэспубликшым аралышаш вэрч шогалын.

Йапонский капиталист дэн гэнэрал-шамычын заданьышт почэш пашам ыштышэ китайский троцкист шамыч тӱрлӧ провокаций, шойак дэнэ китай калыкын

(Мучаш 4-шэ могырышто).

ДЖАМБУЛ
Казахстан калык поэт

АЗАМ МАЛТЫМЭ МУРО

Малэ маньын, изийэм,
Мый домбрамым шокталтэм.
Струно шоҥго кидэм дэнэ
Сылнын-сылнын йоҥгалтэш.
Муралтэм шэпкат воктэнэ
Рӱпшалтэм шыман да эркын,
Мийжэ омо тый дэкэт.

Кандэ шӱдыр нэралта
Йырым-ваш кӱтӱ мала:
Лай пунан каза пача-влак,
Вэрблььуд игэ-влак малат,
Шӧртньын выльгыжшэ чома-влак,
Прээз-шамыч кӱкш саҥган-влак,
Вычкыж, сай мэжан пача-влак,
Изийэм, малал тыйат!

Шудо ширчык нэралта,
Аму-Дарйаштэ кол мала.
Тымык йӱдым колышталын
Вӱд воктэн кийак шога.
Малат мландэ, йэр, пэлэдыш,
Тый молан гын от нэралтэ,
Шэм шинчан изи чукай?

Малэ шып, изи казах,
Патыр кидыштэ улат,
Вот онча окна гыч Сталин—
Пӱтынь эл тудлан койэш.
Тудо тыйымат ужэш,
Тыйымат йӧрата Сталин.
Тыйын вэрчын падрашэм,
Чумыр эл тыршэн.

Чаплэ элын эргышт гыч
Тый ик эргыжэ улат.
Тыйын вэрч ачат дэч коч
Сталин Крэмльыштэ шона:
Куш нигэ дэч пийалаҥын,
Чыла дэч чаплэшт, ушаҥын,
Эн отважный тӱньалан.
Ончылнэт тӱньа кумда,

Чыла корныжат лопка.

Шошо шӱшпык-шамыч сылнын
Тылат садыштэ мурат.
Пэлэдалтшэ у долинэ
Да завод-влак—исполин-влак[1])
Шӧртньӧ дэн руда, рубин-влак[2])—,
Тидэ тыйын чылажат.

Шӱдыр дэч йандар шинчат,
Шолк дэч пушкыдо ӱпэт.
Пэш ару, вийакш капэтшэ,
Тый тӱньам сӧрастарэт.
Сай илэт тый ӱмырэтым,
Шэм шинчан тый моторэм,
Эрласэ кэчылык гэрой!

Мэ вэс сэмын кушкынна
Ашнышт пий сэмын мэмнам.
Майысэ кэчэ дэнэ модын
Пионьэр флаг коймо годым
Мыйын кумыл тодылтэш.
Шинча йыржэ йоргэ толын
Шоҥгын шинчавӱд лэктэш.

Кушкын шу да лий джигит,
Йандар корно ончылнэт.
Угыч шочшо Казахстан йыр
Куаналын ошкылат:
Пионьэр чолга лийат тый,
Комсомолэц смэлый лийат тый.
Большэвик тый лийын кушкат.

Малэ тый, изи казах,
Кзыл-аскэр-влак[3]) оролат
Эртэн тошто пий крэдалмэ
Ойго ок тол нигунам.
Шӱмбэлан совэт властьна дэн
Сталин кондышт у пийалым
Изилан да шоҥгылан.

Рушла гыч Казаков Миклай кусарэн.

1) Исполин—пэш вийан айдэмэ 2) Рубин—эн шэргакан йылгыжшэ кӱй. 3) Кзыл-аскэр—Йошкарармэйэц.

Шадт Булат

МУРЫНА, ЧОТ ЙОҤГАЛТ!

Олаштат, солаштат,
Чодраштат, нурлаштат,
Мурына, чот йоҥгалт,
Кӱдӱртэн мӱгыралт!
Илышна вэсэла,
Куанна тич йулла,
Куатна тэҥызла
Ловыкалтын шарла.
Илышна вэсэла,
Пэлэдэш тьулпанла [1]).
Элнажат пэш кугу,
Калыкнат талантан.
Шӱшпык дэнэ куку
Муралтэ йоҥгатан.
Шӱшпык гай Джамбулна
Муралта куанэн.
Олана дэн йална
Саламлат моктанэн:
—Мурызо Джамбулна,
Тылат сай саламна!

1) Тьулпан—пэлэдыш.

Мэ Джамбулым йӧратэна

Джамбулым—казах калыкын мурызыжым уло элна шинча. Тудым йоча-шамычат пэш пагалат, возымыжым йӧратэн лудыт. Джамбул шкэ стихлаштыжэ пэлэдшэ родинпам, колхозный стройым, Йошкар Армийым, пийалан совэт йоча-шамычым, элнан гэройыштым, уло тӱньасэ пролэтарий-шамычын вождьыштым—Сталин йолташым моктэн воза. Шкэ стихшэ дэнэ тудо тушманлан шӱгарым кӱнча.

Джамбуллан ындэ 92 ий шуын. Но тудо мланна эшэ чаплэ произвэдэньэ пумыжым огэш чарнэ.

Фэдотов Йыван.

Сӱрэтыштэ: Казахстанын калык мурызыжо Джамбул „Йэрназар" колхозысо (Кастэкский район, Алма-Ата областьь) школьник-шамыч коклаштэ. Фото—Г. Акмолинскийын (Сойузфото).

Макс Майн.

САЛАМ, ДЖАМБУЛ!

Салам тылат, шоҥго, дрэвний Джамбул!
Йӱкэт дэнэ шэргылтшэ талын аул.
Колэш тый стэп, ола да чодра.
Домбрат нойыдэ тыйын мурым мура.
Тыйын йӱкым колэш родной Москва,
Тыйын йӱкым колэш родина-ава.
Пэҥгыдэ сталь гай мурэт шӱмэт гыч лэктэш,
Тыйын муро миллионым сэҥымашкэ ужэш.
Фашистский гад-шамыч кэрылтнэшт элнаш,
Шпион, дивэрсант шонат йышт пураш.
Пийалан калыкнажым тошкынэшт шэм лавраш,
Чудэсный сад-элым шонат пытараш.
Тый шоҥго Джамбул, шогэт элэт вэрч.
Мурэт тушманлан—пӱсэмдымэ мэч.
Мланна тыйын муро пэш лишыл да сай,
Ласка, куанышан да шӱшпык йӱк гай.
Тылат, элын мурызо, чап да почот!
Чот муро, чот шокто, поэт-патриот!
Салам тылат, шоҥго, дрэвний Джамбул!
Мланна куан, а тушманлан тый тул!

ЛУДШО-ШАМЫЧ УВЭРТАРАТ

Тольа лагэрыш кайа

Мыйын звэнаштэм эн сайын тунэмшэ-пионьэр—Мочайэв Тольа. Тольа кумышо чырыкым 11 отличнэ да 3 хорошо отмэткэ дэнэ пытарыш. Кызыт тудо уло вийжым пыштэн испытаньылан йамдылалтэш. 7-шэ классым похвальнэ грамота дэнэ тунэм лэкташ шона.

Тольа сай тунэммыжэ дэнэ пырльа общэствэнный пашамат ышта. „Отличнэ вэрч“ пырдыж газэтын рэдакторжылан шога.

Мэ Тольам сайын тунэммыжлан да общэствэнный пашам активнэ ыштмыжлан пионьэр лагэрыш колташ ойрышна.

Звэна вожатый—Загайнов **Васлий.**

Ронго район, Кужмарий пэлэ кыдалаш школ.

Отрьадна кушкэш

Мэмнан школысо пионьэр отрьад пашажым сай ышта. Отрьад вожатыйна тунэмшэ шамыч коклаштэ воспитатэльный пашам шарэн шога. Тудо йатыр кана пионьэр паша нэргэнат умылтарэн. Садлан мэмнан отрьадна эрэ кушкэш. Тэвэ шукэртэ огыл 10 тунэмшэ-шамыч пионьэрыш пурышт.

Сидоров Викэнтий.

Морко район, Шэрэганово тўҥалтыш школ.

* * *

Руйа-Сола пэлэ кыдалаш школыштат отрьад пашам сай ышта. Шукэртэ огыл отрьад вожатыйын пашам сай вуйлатэн шогымыжэ дэн 33 тунэмшэ-шамыч пионьэрыш пурышт.

Рäбинин Сэмьон.

Ронго район.

Колхозник шамычлан газэтым лудына

Мэ Шуар-Сола тўҥалтыш школышто тунэмшэ - пионьэр-шамыч урок дэч вара, альэ каныш кэчын пасушко лэктын колхозник дэн колхозницэ-шамычлан газэтым лудын шогэна. Тидэ пашам Руйа-Сола пэлэ кыдалаш школышто тунэмшэ, „Таирыш“ канаш кайаш ойрымо пионьэр Смирнов Тольа организоватлыш. Колхозник-шамыч мэмнан лудмынам куанэн колыштыт.

Сэмьонов Йыван.

Ронго район.

Колымаш дэч утарэн

5 майыштэ Шэҥшэдўр йалысэ (Морко район, Шальэ йал совэт) йоча-шамыч вўд воктэнэ модыт улмаш. Нунын кокла гыч 6 ийаш Благов И. сэр дэк мийэнат, сэр сирлымэ дэнэ вўдыш пурэн кайэн. Вўд кэлгэ, Благовын лэктын кэртдымэ улмаш. Тидым Шэҥшэдўр тўҥалтыш школын 1-шэ классыштыжэ тунэмшэ Кириллов О. ужынат, ўмбал вургэмжым кудашын вўдыш пурэн, Благовым шупшын луктын. Тыгэракын Кирилловын моштэн ыштымыж дэнэ Благов колымаш дэч утаралтын.

Пэтров Сэргэй.

Шальэ йал совэт, Морко район, „Кугу Эр“ колхоз.

21 тунэмшэ ПВХО значокан лийэш

Чиркэ пэлэ кыдалаш школышто тунэмшэ-шамыч коклаштэ оборонный пашам сайын организоватлымэ. Пионьэр-шамыч тидэ кэчылаштэ ПВХО значоклан нормым сдатлышт. Чылажэ 21 йэҥ сдатлэн. Вашкэ нунын чылаштынат оҥыштышт ПВХО значок лийэш. Бахтин Гэрман дэн Кузнэцов Миклай нормым отличнэ сдатлэныт.

Фэодоров Арсэний.

Пэктубай район.

Модыш кушто?

Шошо каникул дэч ончыч пионьэр комнатыштэ шахмат, шашкэ, домино дэнэ модын, газэтым лудын жапым вэсэлан эртарэна ыльэ.

Каникул эртымылан жап пэш шуко лийэ. Тугэ гынат, тидэ жап коклаштэ шахмат, шашкэ, домино дэнэ модын огына ул. Нинэ модыш-шамычым мыланна модаш огыт пу—шылтэн кийыктат. Эсогыл пионьэр комнатыштэ ик газэтат укэ.

Мэмнан модышнам кö шылтэн кийыкта гын? Ала школ дирэктыр шкэат тыштэ титакан? Модышнам вашкэ лукса!

Осипов Мэтрий.

Звэнига район, Краснойар пэлэ кыдалаш школ.

Совэт йоча-шамыч изинькэак коммунистичэский воспитаньым налын кушкыт. Нунылан пэш шуко площадкым, садым ыштымэ. Тушто нуно кэчэ мучко вэсэлан модыт, сылнэ мурым мурат.

Сўрэтыштэ: Йошкар-Ола 9-шэ №-ан дэтсадыш коштшо йоча-шамыч.

Фото Овэчкинын.

„ВОЙНА НАЧИНАЕТСЯ“

(У фильмын сцэнарийжэ)

Художэствэнный кинокартин производствын 1938 ийлан ыштымэ тэматичэский планышкыжэ „Война начинается“ лўман мыйын сцэнарий картинэ пурталтын. СССР СНК пэлэн кинэматографий пашам ончышо Комитэт тидэ планым пэнгыдэмдэн.

Мый шкэ ончыланэм мэмнан шуко миллионан совэтский зритэль-шамычлан изирак эпизодэш шушаш сарын пэрвой шагатласэ чэртажым ончыктэн пуаш задачым шындэнам.

Совэт Ушэм тэрриторийыш тушманын кэнэта кэрылташ тыршымыжым мэ бойэвойла вашлиймашна дэнэ шалатэна. Противникын лишыл тылжым пыташлан совэтский самольот-шамыч чоҥэштэн лэктыт. Совэтский самольот-шамыч чот пэрмаш дэнэ бойэвой заданьым шуктэн тидын дэнэ противникым шиждэ пэрэн, шкэ базышт дэк пöртылыт. Но нунын мöҥгэш пöртылмö корныштым сэкрэтный аэродром гыч чоҥэштэн лэкшэ тушман эскадриль-шамыч пўчкыт.

Вий ик гай лийын огыл гынат, мэмнан льотчик-шамыч тушман стройым кўрлын лэктын кайат, но тунам эскадриль командир майор Гришинын самольотшо шалана. Тудо йўлышо самольот гыч капитан Нэстэров дэн пырльа парашьут дэнэ тöрштa да нуно вашкэ мландэ ўмбак волэн шуыт.

Пычкэмыш йўд лиймэ дэнэ мэмнан льотчик-шамыч чодраш шылыт. Корнышто нуно вашлийшэ кок фашистский офицэр-шамычым кучат да пуштыт. Пуштмо шамычын формэнный вургэмышт фильмын гэройышт-шамычлан противникын тэрриторийыштыжэ коштaшышт куштылэмдэн. Йатыр приключэний дэч вара нуно фашистский офицэрла койын фашистский сэкрэтный аэродром дэк мийэн шуыт.

Волгыжмо годым мэмнан льотчик-шамычын шогымо вэрыш, тушманын штабышкыжэ, йужысо Иошкар Армий кокымышо рэйдыш кайат манмэ увэр толэш. Тушман авыраш йамдылалтэш. Майор Гришин да капитан Нэстьэров радиостанцийым налыт да сэкрэтный аэродромын кушто улмыжо нэргэн эфирыш увэртарат. Нунын гэроизмышт да лўддымыштлан кöра тушманын авиационный базыжэ йуж гыч шалаталтэш.

„Война начинается“ сцэнарийын кўчык содэржанийжэ тэвэ тыгай.

Кызыт рэжиссьор А. Роом тидэ фильмым снималташ йамдылалтэш да актьорский кадр-шамыч ойралтыт.

И. Л. ПРУТ

КИТАЙЫСЭ САР

(М У Ч А Ш)

йэдиный фронтшым кўрлаш тöчат. Но тидэ ыш логал.

Китайыштэ сар кызыт кок фронтышто кайа—Сэвэрныйыштэ да Цэнтральныйыштэ.

Сарын пэрвой тылзылаштыжэ Щанхайым, Нанкиным, а варажым Шаньдунский провинцийын столицыжым — Цзинаньым сэҥэн налмэкышт йапонэц-шамыч „мэмнан Китайыш пурымына ончыкыжат тыгак кугу сэҥымаш дэнэ кайаш тўҥалэш“ манын шонышт. Но нуно йоҥылыш лийыч.

Кызыт китай калыкын йапонский захватчик - шамыч ваштарэш кучэдалмашыжэ кокымшо этапыш пурэн. Китай калык аралалтмаш гыч рэшитэльнэ наступатлымашкэ вончэн.

Пытартыш увэр почэш, Цэнтральный фронтышто китайский войска - шамыч Нанкин дэкэ талын лишэмыт. Тидэ ола лишнэ улшо районлаштэ йапонэц-шамыч кугу йомдарымаш дэнэ шэнгэкэ чакнат. Цэнтральный фронтын моло участкылаштыжат китайский войска-шамыч кугу сэҥымаш дэнэ наступатлат. Уху оласэ районышто йарнышэ, пэш чот шыдэшкышэ йапонэц-шамыч кучэдалмашын путырак осал йöнжым кучылтмашкэ вончэныт, нуно шинча вўд йоктарышэ газым колтылыныт. Тугэ гынат, гэроичэский китайский войска-шамыч шкэ наступлэньыштым чарэн огытыл. Пытартыш жапыштэ китайский авиацийын активнэ наступатлымыжэ нэргэн Китай гыч свэдэний чўчкыдын толэш.

5 майыштэ китайский самольот-шамыч йапонэц-шамычын налмэ Бэнну олан аэродромышкыжо нальотым ыштэныт да ала мыньар йапонский самольот-шамычым строй гыч луктыныт, шуко войэнный матэриалым пытарэныт. Шанхай лишнэ партизанский отрьад-шамыч пэш чўчкыдын койаш тўҥалыныт. Ик изирак отрьад, шукэртэ огыл, Шанхайын Путун районышкыжо пурэн да йапонский жандармэрий дэч оружийым шупшын налын.

Партизанский отрьад-шамыч Цэнтральный фронтын моло районлаштыжат активнэ кучэдалыт. Тэний 7 апрэльыштэ Сэвэрный фронтышто Шаньдун провинцийыштэ, Тайэрчжуоан лишнэ китайский армий кугу сэҥымашым ыштэн, ала мыньар йапонский дивизийым шалатэн. Кызыт тидэ фронтышто китайский войска-шамыч фронт линийын 160-шо километрышкыжэ вийан наступатлат. Йапонэц-шамыч кугу йомдарымаш дэнэ шэнгэкэ чакнат.

Сэвэрный Китайын Шаньси провинцийыштыжэ 4 майыштэ китайский войска-шамыч Гаопин ола гыч йапонэц-шамычым кожэн колтэныт. Тидэ ола лишнэ кучэдалмашэш йапонэц-шамыч 600 йэҥым йомдарэныт. Пытартыш арньаштэ Шаньси провинцийыштэ йапонэц-шамыч дэч шуко олам эрыктымэ. 12 олалаштэ йапонский гарнизон-шамычым йöршын пытарымэ. Вэс элысэ войэнный набльудатэль-шамычын шотлымышт почэш, йапонский авиаций Китайэш апрэльыштэ 75 самольотым да 95 льотчикым йомдарэн.

Тўрыс огыл данный почэш палэ: Иапоний кажнэ кэчын Китайэш 2000 йэҥым йомдара.

Иапонский захватчик-шамыч чыла вийым да срэдствам сарлан кучылт пытармышт дэнэ ўньарышт пытэн, иктыш пэнгыдын чумыргышо гэроичэский Китай калыкым сэҥэн огыт кэрт. Ындэ йапонский армийын Китайэш шаланымыжым уло тўньасэ шэмэр калык ужэш. Тидым йапонский армий шкэжат пэш шижэш. Йапонский салтак-шамыч коклаштэ Йапонийсэ импэриалистичэский правитэльствын п о л и т и к ш э ваштарэш шогышо-шамыч эрэ шукэмыт.

Китай калык сэҥа. Тидым лу тылзэ жапыштэ шкэ эрыкшэ да нэзависимостьшо вэрч тудын кучэдалмашыжэ пэш раш ончыктэн.

А. Липатов.

МЭМНАН АДРЭС: Иошкар-Ола, Марий АССР, Совэт пöрт, 25-шэ №-ан пöлэм, „Йамдэ лий“ рэдакций.
Тэлэфон: Совэт пöртын коммутаторжо, 82-шо №.

Ответственный редактор— К. А. ЛЕНСКИЙ.

Упол. Марлита № А—492.

Йошкар-Ола Маргосиздатын 1-шэ типографийжэ.